

# *MATÚŠ PAJDUŠÁK*

\*DEKAN \* FARÁR \* HISTORIK\*

\* 16. november 1871 Bobrov

+ 4. júl 1950 Smižany

# *N a c e s t u*

*Veľkosť národa sa nevníma iba počtom obyvateľov. To azda až na veľmi vzdialenom mieste.*

*Svet skôr vníma veľkých ľudí, ktorí z národa vzišli. História vníma aj ovocie ich práce, ako sa prejavilo v nasledujúcich generáciách.*

*Kniha Sirachovcova nás napomína: "Chváliť nám patrí slávnych mužov ...obdarovaní múdrosťou svojimi rečami zvestovali svoju prorockú dôstojnosť. Stali sa vodcami ľudu v svojom čase a svojou múdrosťou predkladali ľudu posvätnú náuku." / 44. 1-4 /*

*Tak sa patrí spomínať aj na spišského kňaza a historika Matúša Pajdušáka. Skoro celý kňazský život prežil na Spiši, hoci sa narodil na Orave. Stalo sa to 16. novembra 1871 v Bobrove. Na kňaza bol vysvätený 30. júna 1894. Po viacerých kaplánskych a administrátorských miestach stal sa r. 1917 farárom v Markušovciach a od r. 1923 farárom v Smižanoch. Zomrel 4. júla 1950.*

*Keďže Spiš je bohatý na históriu, tu kňaz Matúš Pajdušák dostal inšpiráciu venovať sa dejinnému výskumu tejto oblasti. Popri svojich farárskych a dekanských povinnostiach venoval sa historickým výskumom a svoje poznatky aj písomne kodifikoval. Tak sa stal pre nás vzácnou osobnosťou.*

*Rád píšem tieto riadky pri jeho spomienke. Chcem ho vyzdvihnúť ako vzor aj pre našu mladšiu kňazskú generáciu. Kto sa chce pustiť do histórie, musí byť na to dobre pripravený. Najmä po jazykovej stránke, aby mohol čítať archívne materiály. Samotné bádanie vyžaduje veľa námahy, času a trpezlivosti. Historik nielen konštatuje udalosti. Je to úžasná zodpovednosť. Len tak sa môže stať učiteľom súčasnosti a predkladať posvätnú náuku historickej pravdy, ktorá sa má stať učiteľkou súčasnosti.*

*Napriek tomu prosím mladších kňazov a bohoslovcov, aby sa toho nebáli a nasledovali kňazov-historikov, ktorými sa naša diecéza môže skutočne pochváliť.*

*Chválou Sirachovcho syna si vďačne spomíname aj na kňaza Matúša Pajdušáka.*

*Mons. Dr. František Tondra  
Spišský biskup*

## *Život Matúša Pajdušáka*

*Matúš Pajdušák sa narodil 16. novembra 1871 v Bobrove na Orave v roľníckej rodine / otec Jozef, matka Terézia, rod. Školjaniková /. V rodisku navštevoval ľudovú školu, tri triedy vychodil v Trstenej, potom pokračoval v štúdiu na gymnáziu v Levoči. Po skončení stredoškolského štúdia sa zapísal na štúdium teológie v Spišskom seminári. Vysvätený za kňaza bol 30. júna 1894.*

*Počas štúdií v Spišskej Kapitule mal na neho veľký vplyv spišský historik, kanonik Jozef Hradský, taktiež učiteľ dejepisu PhDr. Martin Pirhalla a v neposlednom rade jeho starší spolužiak, známy historik Ján Vencko. Do archeologickej problematiky ho zasvätil ThDr. Ján Vajdovský.*

*Po vysviacke striedavo pôsobil na viacerých miestach. Od 3. júla 1894 ako kaplán v Spišskom Hrhove, od 29. decembra 1894 ako administrátor v Chrasti nad Hornádom, od 5. marca 1895 ako kaplán v Spišskej Starej Vsi, od 11. júla 1896 pôsobil ako administrátor v Jurgove a od 16. decembra 1896 v Slatvine. Už na týchto miestach sa začal zaujímať o miestnu históriu, robil si výpisky a začal zhromažďovať historický materiál. Od 20. februára 1897 bol kaplánom v Spišskej Novej Vsi a zároveň katechetom na tamomšom gymnáziu. Od roku 1904 bol tu i správcom vikariátu. Počas pôsobenia v Spišskej Novej Vsi sa začal venovať*

podrobnejšie histórii, a to i pod vplyvom historických diel J. Hradského, Š. Mišika či Fr. V. Sasinka. Začal vykonávať archívny i terénny archeologický výskum, na základe ktorého dokazoval pôvodné slovanské osídlenie Spiša.

Členom Spišského dejepisného spolku sa stal roku 1900. 28. februára 1923 bol zvolený za jeho podpredsedu. Častokrát prednášal na jeho schôdzach a publikoval v Ročenkách tohto spolku.

Ďalším jeho pôsobiskom boli Markušovce, kde bol preložený 21. decembra 1917. Tam pokračoval v historickom výskume, veď obec i tamojší kaštieľ s Dardanelami mu k tomu dávali veľa príležitosti. Roku 1919 sa stal dekanom levočského dištriktu. Nasledujúcim, no už jeho posledným pôsobiskom boli Smižany, kde bol preložený roku 1923. Pôsobil tu ako farár a súčasne i dekan. Tu začal svoju priekopnícku prácu a naozaj vykonal pre Smižany mnoho – po stránke materiálnej i duchovnej. Za jeho účinkovania dali sa v obci do poriadku cesty, finančne pomáhal pri výstavbe rozšírenia ľudovej školy. Pričinil sa o zriadenie tzv. cigánskej školy, ktorá bola určená pre negramotných Rómov. Dokonca vydal i “Cigánsku mluvnicu“ / Pešť 1890 /, keďže ovládal rómsky jazyk ústnou i písanou formou. Nakoniec dal zreštaurovať rímsko-katolícky kostol sv. Kríža, ku ktorému dal za pomoci veriacich pristavať kaplnku.

Dňa 29. apríla 1938 sa stal cirkevným inšpektorom katolíckych ľudových škôl v okrese Levoča. V tejto funkcii pôsobil až do roku 1942. Ani v tejto funkcii neustal pri zháňaní a spracovaní historického materiálu, najmä o Smižanoch, Čingove, Kláštorisku a Sans-Souci.

Zomrel 4. júla 1950 v Smižanoch, kde je i pochovaný na miestnom cintoríne vedľa kanonika Jána Breznyaka. Pochovával ho spišskokapitulský kanonik Martin Galovič.

## Výber z bibliografie Matúša Pajdušáka

*Cigánska mluvnica. Pešť 1890*

*Krátky prehľad dejín r.k. vikariátu nachodiaceho sa pod patronátom kr. koruny a baňského mesta Iglova. Spišská Nová Ves 1906.*

*Szepesvármegyí Kozépkori ercontvényei és azok mesterei. A Szepesmegyie Tortenele Társulat Évkönyve, r. XII. 1909. s. 56 – 101.*

*Stredoveké kovolejárstvo v Spišskej Novej Vsi. In: Pútnik svätovojtešský. 1943. s. 51 – 55.*

*Az iglói régi városi korház története. Spišská Nová Ves 1912.*

*Markušovce. Nástin dejepisný. In: Zprávy z minulosti Spišskej župy.*

*Orgán Spišského historického spolku. Kežmarok 1923. s. 63 – 107.*

*Kláštorská. Dejiny kláštora kartuziánskeho na Skale útočišťa. Levoča 1924.*

*Čingov v Slovenskom raji. Levoča 1925.*

*Smižany, Iľašovce, Sana-Souci. Spišská Nová Ves 1925.*

*Árva politikai és ethnographiai helyzete a kozépkorban. In: Árvai évkönyv. 1912.*

*Nákres k reformácii v Orave. In: Kultúra. č. 10. roč. III. 1931. s. 724-750*

*Spory o Spiš. In: Kultúra. č. 2. roč. III. 1931. s. 124-129. tamtiež. č. 3. s. 197-200.*

*Nákres k reformácii o Orave In: Kultúra. č. 11. roč. III. 1931. s. 820-826.*

*Krátky prehľad dejín Oravy. Dolný Kubín 1947.*

*Krátky prehľad dejín Spišskej Novej Vsi. Krásy Slovenska. 8. 1929. s. 156-170.*

“ Nazrieť do predtisícročných pomerov nášho Spiša je ťažká vec, ale ešte ťažšia je odhaliť rúško, ktorým sa halí minulosť jeho dedín. “

/ M. Pajdušák /

Použitý materiál: Matúš Pajdušák život a dielo. Smižany 1996.